

Małgorzata Blacha
(Warszawa)

**MATERIAŁY WAĆŁAWA DZIEWULSKIEGO
(1882-1938)
(124)**

Wacław Michał Dziewulski, syn Eugeniusza i Anieli z domu Krauze, urodził się 29 września 1882 r. w Warszawie. Ojciec jego był fizykiem. W 1901 r. ukończył V Gimnazjum w Warszawie. Następnie zapisał się na Wydział Mechaniczny Politechniki Warszawskiej, na którym studiował aż do wybuchu strajku szkolnego w 1905 r. W 1906 r. wyjechał za granicę i podjął studia z zakresu fizyki na Uniwersytecie w Getyndze. W 1908 r. rozpoczął tam pod kierunkiem prof. W. Voigta pracę nad magneto optycznym zjawiskiem Kerra. W pracy tej przedstawił nowe dokładne metody pomiarów małych kątów skręcania płaszczyzny polaryzacji oraz technikę wytwarzania nalołów metalicznych w próżni. Praca ta została częściowo opublikowana w 1912 r. w *Physikalische Zeitschrift*, a następnie wydana jako rozprawa doktorska p.t. *Beitrag zur Kenntnis der Dispersion des magnetooptischen Kerr-Effektes bei senkrechter Inzidenz*.

W roku akademickim 1911/1912 pracował w Manchesterze w laboratorium prof. E. Rutherforda. Wacław Dziewulski w 1913 r. uzyskał w Getyndze stopień doktora filozofii i w tym samym roku został asystentem Zakładu Fizycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego.

W 1914 r. pracował nad promieniotwórczością w Pracowni Radiologicznej Towarzystwa Naukowego Warszawskiego.

Po zajęciu Warszawy w 1915 r. przez Niemców Wacław Dziewulski wstąpił do artylerii Legionów Polskich. Brał udział w walkach nad Styrem i Stochodem. Likwidacja Legionów zastała go pod Baranowiczami, skąd powrócił do Warszawy.

W 1917 r. został asystentem Zakładu Fizycznego Uniwersytetu Warszawskiego i objął wykłady z fizyki teoretycznej.

W 1919 r. został zastępcą profesora fizyki doświadczalnej na Uniwersytecie Stefana Batorego (USB) w Wilnie, a w r. 1921 uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego USB. Wacław Dziewulski był organizatorem Zakładu Fizycznego Uniwersytetu Stefana Batorego. Po ukończeniu wstępnych prac nad organizacją zakładu rozpoczął prace badawcze. Badania te dotyczyły m. in. zjawisk fotoluminescencji i triboluminescencji pary rtęci oraz mechanizmu parowania rtęci. W ciągu jedenastu lat pracy został zebrany bardzo obfity materiał doświadczalny, który był częściowo referowany na Zjazdach Fizyków Polskich. Wacław Dziewulski był organizatorem Instytutu Fizyczno -Technicznego, pełniąc z ramienia Komitetu Fizycznego przy Radzie Nauk Ścisłych i Stosowanych oraz Polskiego Towarzystwa Fizycznego obowiązki przewodniczącego komisji organizacyjnej tego Instytutu.

Wacław Dziewulski był jednym z założycieli kwartalnika „Fizyka i Chemia w Szkole”. Ponadto brał czynny udział w pracach komitetu redakcyjnego „Acta Physica Polonica”.

Wacław Dziewulski stale współpracował z komisjami zajmującymi się pomocą młodzieży akademickiej. Szczególnie dużo czasu poświęcał młodzieży działającej w harcerstwie. Posiadał liczne odznaczenia państwowe, między innymi Złoty Krzyż Zasługi (1929) za działalność w organizacji harcerskiej pracy oświatowej wśród młodzieży. W 1930 otrzymał honorową odznakę „Za walkę o szkołę Polską”.

Zmarł w Wilnie 10 sierpnia 1938 r. Pochowany został na Rossie w Wilnie wśród grobów profesorów Uniwersytetu Stefana Batorego.

Materiały Wacława Dziewulskiego o rozmiarze ok. 0,05 mb. zostały przekazane w darze do Archiwum PAN przez dra Leona Łosia w 1974 r.

Uporządkowane zostały w 1987 r. przez Małgorzatę Blachę. W wyniku prac porządkowych materiały podzielono na dwie grupy. Przy systematyzacji jednostek w grupie zastosowano kryterium rzeczowe.

Grupę I stanowią materiały biograficzne. Znajdują się tu m.in. życiorysy twórcy spuścizny, świadectwo ukończenia Politechniki Warszawskiej oraz fotografie portretowe i zbiorowe twórcy spuścizny (j.a. 8). W grupie tej jest również wspomnienie o ks. biskupie Władysławie Bandurskim (j.a. 7).

Grupa II zawiera odbitki prac drukowanych w „Physikalische Zeitschrift” (j.a. 9).

Nekrologi i wspomnienia pośmiertne do tyczące Wacława Dziewulskiego znajdują się też w spuściznie Władysława Dziewulskiego, brata twórcy spuścizny (III-146 j.a. 99). Ponadto w Archiwum PAN znajduje się również spuścizna ich ojca - Eugeniusza Dziewulskiego (III-146).

Materiały Wacława Dziewulskiego w Archiwum PAN otrzymały sygnaturę 124. W bazie szukajwarchiwach ma nr 584)

Inwentarz obejmuje 9 jednostek archiwalnych.

Źródła i bibliografia

1. *Materiały Wacława Dziewulskiego* Archiwum PAN, sygn. 124 j. 1,4
2. *Materiały Władysława Dziewulskiego* Archiwum PAN, sygn. III-146, j.99.
3. S. Łoza, *Czy wiesz kto to jest?* Warszawa 1938, s.161
4. H. Niewodniczański, *Wacław Dziewulski* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. VI 1948 s. 177-179

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

	Pozycja inwentarza
I. Materiały biograficzne	1-8
II. Załącznik	9

I. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE

1. Autożyciorysy i dowód osobisty,
1915-1921, rkp., masz., 1., k. 6.
2. Świadectwo dojrzałości, świadectwo ukończenia Wydziału Mechanicznego Politechniki Warszawskiej, dyplom ukończenia Uniwersytetu w Getyndze
1882-1914, rkp., masz., 1., k.17
3. Dokumenty dotyczące służby wojskowej w wojsku carskim
1906, masz., 1., k.10
4. Nominacje i powołania na stanowiska i funkcje naukowe
1918-1954, masz., 1., k.17
5. Dyplomy, odznaczenia i legitymacje m.in. Medal Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości, Akt nadania Złotego Krzyża Zasługi
1929-1933, masz., 1., k.10
6. Materiały dotyczące wynagrodzenia z tytułu pracy m.in. wynagrodzenia za pracę Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, wynagrodzenie emerytalne.
1913-1934, rkp., masz., 1., k.9
7. Przemówienie W. D. na otwarciu Zjazdu Walnego Oddziału Wileńskiego Związku Harcerstwa Polskiego w Wilnie poświęcone wspomnieniu o ks. biskupie Władysławie

Bandurskim
1932, rkp., 1., k. 1

8. Fotografie portretowe i zbiorowe W.D.
B.d., szt. 5

II. ZAŁĄCZNIK

9. *Beitrag zur Kenntnis der Dispersion des magnetischen Kerreffekts bei senkrechter Inzidenz*

Über den magnetischen Kerreffekt bei äquatorialer Magnetisierung

Odbitki prac z "Physikalische Zeitschrift"

1912-1913, druk, 1., j. niem., k.

Druk poz. 1, nr 13 z 1912 r. str.642-648

Poz. 2, nr 142 z 1913r. , str.485-489.